

קרב כיתת הכוננות של קיבוץ מגן ב־7 באוקטובר 2023

מחברת: נגה לינדנשטראוס

מקור: "יסודות", גיליון 7 | מלחמת 'חרבות ברזל' - חלק ראשון

הוצאה: המחלקה להיסטוריה בצה"ל

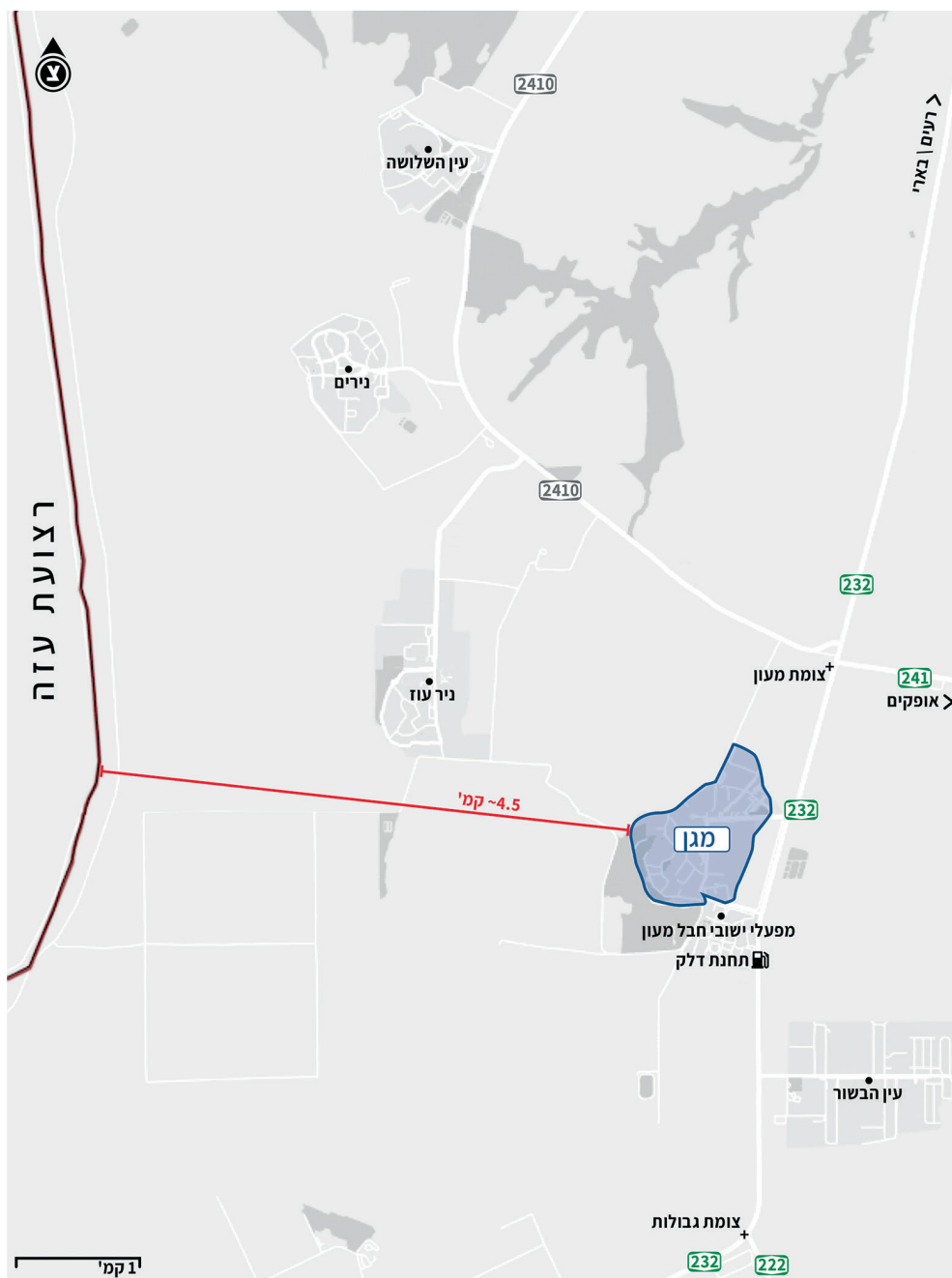
עורכים: אלי מיכלסון, יניב פרידמן, בעז זלמנוביץ

שנת הוצאה: 2025

תקציר |

ב־7 באוקטובר 2023 הדפה כיתת הכוננות של קיבוץ מגן התקפה של עשרות מחבלים, ללא סיוע של כוחות הצבא. הכיתה ניהלה קרב עיקש, שבמהלכו נהרג אחד מחבריה ושניים נפצעו. היא ניצלה את הקרקע לטובתה והשתמשה בעמדות לחימה שהוצבו עוד קודם כחלק מהכנות מוקדמות ממושכות. התוקפים נהדפו סמוך לגדרות הקיבוץ, מבלי שהצליחו לפגוע באזרחים, ולבסוף נסוגו. בסיפור לחימתה של כיתת הכוננות בולטים טיפוח ארוך שנים של כוח המגן היישובי – שהיה גדול ביחס למספר התושבים בקיבוץ בהשוואה ליישובים אחרים – ורוח הלחימה; לכל אלו חלק בהצלת הקיבוץ.

מאמר זה מתאר את קורות קיבוץ מגן וסביבותיו מפרוץ ההתקפה ועד לשלב הסריקות שלאחר תום הלחימה. מכך נשקפת חשיבותו הרבה של כוח מגן יישובי מוצלח, המסוגל לבלום אף התקפות של כוח אויב גדול ממנו, חמוש היטב ומצויד בנשק מסייע ובעל היוזמה וההפתעה.

מבט כללי על גזרת קיבוץ מגן.

קרב כיתת הכוננות של קיבוץ מגן ב־7 באוקטובר 2023

נגה לינדנשטראוס¹

ב־8 באוקטובר התפנו תושבי קיבוץ מגן מבתייהם. היה זה יום לאחר שכיתת הכוננות של הקיבוץ הדפה התקפה של עשרות מחבלים ללא סיוע של כוחות צבא. הפעם כלל הפינוי גם את החולים הסיעודיים ואת החברים המבוגרים, שעד אותו היום סירבו להתפנות בסבבי לחימה מול ארגוני המחבלים ברצועת עזה. חברי מגן שוכנו במלון אנג'וי שעל חוף ים המלח. למרות שהמלון היה מאובטח על ידי שני מאבטחים, עם הגעת חברי הקיבוץ התארגנה מחדש כיתת הכוננות ונערכה להגנתו. שגיאת ארד מונה למפקד סניף אנג'וי של כיתת הכוננות, וזו צירפה לשורותיה גם את מאבטחי המלון והפעילה קשרים אישיים לתיאום ירי במטווח ולמילוי מחדש של תחמושת. פעם נוספת הכינה הכיתה את עצמה למתקפת מחבלים. לחברי הכיתה היה ברור שאם תהיה מתקפה, יהיה בלתי אפשרי לבלום את התקפות המחבלים בכל המרחב אלא רק במלון עצמו. על כן תכננה כיתת הכוננות להפוך את מלון אנג'וי למוגן ביותר מכל המלונות. כך במילותיו של סגן רבש"ץ מגן, אוהד דרזמן: "לא

1 נגה לינדנשטראוס שירתה במחלקה להיסטוריה בצה"ל בשירות סדיר ובמילואים, ועבדה בה כעוזרת מחקר. ללינדנשטראוס תואר ראשון בגאולוגיה ובלמודי המזרח התיכון באוניברסיטת בן גוריון בנגב. המאמר עורכן בעקבות התחקיר המבצעי שנערך במהלך אביב 2025. עריכה לשונית: חווה בר-טל.

תצליחו להציל את כל המלונות, אבל את מגן תצילו".² דברים המעידים על רוח מגיני מגן.

במתקפת 7 באוקטובר ניהלה כיתת הכוננות קרב עיקש, ובו נהרג אחד מחבריה ושניים נפצעו.³ הכיתה השכילה לנצל לטובתה את הקרקע, השתמשה בעמדות ירי שהוצבו מבעוד יום בנקודות שולטות והביאה לידי ביטוי טיפוח ארוך טווח של כוח המגן היישובי, שהיה גדול ביחס למספר התושבים בקיבוץ בהשוואה ליישובים אחרים. כל אלו מנעו מהמחבלים לפגוע בתושבי הקיבוץ. מאמר זה יביא את סיפור הדיפת ההתקפה והצלת הקיבוץ.

קיבוץ מגן – רקע ומאפיינים

קיבוץ מגן הוקם בשנת 1949 על ידי הקיבוץ הארצי של השומר הצעיר. ב-7 באוקטובר 2023 התגוררו בו כ-160 משפחות וכ-450 תושבים.⁴ שטח הקיבוץ 830 דונם, והיקף הגדר שלו 3.7 ק"מ. הקיבוץ ממוקם כארבעה וחצי ק"מ ממזרח לרצועת עזה בקו אווירי, כקילומטר מדרום לצומת מעון, שלושה ק"מ מדרום-מזרח לקיבוץ ניר עוז ושני ק"מ מצפון למושב עין הבשור. קיבוץ מגן נמצא גם במרחק של שישה ק"מ מדרום למחנה רעים, מקום מושבם של מפקדות האוגדה והחטיבה הדרומית.

הקיבוץ נבנה על שטח שולט, שבנקודה המערבית ביותר שלו נמצאת גבעת שיח' נוראן. גובהה של פסגת הגבעה הוא 135 מטר מעל פני הים, והיא הנקודה הגבוהה ביותר בנגב המערבי. היא שולטת על היישוב הפרוס למרגלותיה, שגובהו כ-115–122 מטר מעל פני הים. לגבעה שיפוע תלול לכיוון מזרח, שם נמצאים מגרשי הטניס והבריכה, ושיפוע מתון לכיוון מערב. על פסגת הגבעה נמצא קבר שיח', מגלשה לילדים, כמה עמדות בטון ועמדת תצפית המורכבת מבטונדות. עמדות הירי המבוטנות היו חלק ממערך עמדות במרווחים של עשרות מטרים שהקיף את הקיבוץ. בשיפוע לכיוון מערב היו תולדות עפר רבות, שסיפקו מחסה למחבלים שחדרו לשטח הקיבוץ. מצפון

2 ריאיון עם אוהד דרזמן, סגן רבש"ץ מגן, על ידי נגה לינדנשטראוס, 5 במאי 2024 (להלן: ריאיון דרזמן).

3 שם החלל: רב נגד (במיל") אברהם (אבי) פליישר ז"ל. חבר כיתת כוננות נוסף, רס"ם (במיל") אופיר מרדכי ירון ז"ל, נהרג בדרכו אל הקיבוץ.

4 אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על פי הנתונים לשנת 2022.

קיבוץ מגן וסביבותיו.

מערב לגבעה נמצאת השכונה החדשה, המאוכלסת בעיקר על ידי משפחות צעירות, ומדרום לה – שכונה ותיקה יותר.

מצפון לקיבוץ ממוקמים בנייני המועצה האזורית אשכול ובהם אולמות תרבות ומרכז גרובטק – מוזיאון מדע. במרחב זה נמצאת קריית חינוך של המועצה האזורית אשכול, הכוללת גני ילדים (מפעוטון ועד גן חובה) ומספר בתי ספר. בחלקו הדרומי של הקיבוץ ממוקם אזור תעשייה לתוצרת חקלאית של יישובי חבל מעון (יח"ם), האורז תוצרים חקלאיים ובייחוד תפוחי אדמה וגזר.⁵ ליד יח"ם נמצאים מפעל אקו-אנרג'י ומפעל גלאט עלים. מפעל נוסף "פלסטיק מגן תעשיות אגש"ח" ממוקם בתוך תחומי הקיבוץ. סמוך לכביש 232, מדרום-מזרח לקיבוץ, נמצאת תחנת דלק פז.

5 ריאיון עם חיים נחשוני, קב"ט יח"ם, על ידי נגה לינדנשטראוס, 19 ביוני 2024 (להלן: ריאיון נחשוני).

מימין: מערב קיבוץ מגן – מקלע פִּיקִי שנוטר על סוללת עפר בשטח הקיבוץ. (התקבל מאוסף אוהד דרזמן), משמאל: גבעת שיח' נוראן – מטול אֶרֶפִּיג'י סמוך לעמדת ירי מבוטנת המאוישת על ידי חיילי צה"ל בימים שלאחר הקרב. (כיתת כוננות קיבוץ מגן, סרטונים ותמונות מאירועי ה-7 באוקטובר 2023).

מערך ההגנה על הקיבוץ

כיתת הכוננות

כיתת הכוננות של הקיבוץ הייתה גדולה מאוד ביחס לאלה של יישובים אחרים בעוטף עזה – 32 חברים לפי התקן, ומתוכם 23 מאוישים ובכללם הרבש"ץ. הסיבה שניתנה לכך הייתה, שבסמוך לקיבוץ התרכזו מתקני המועצה והמוסדות החינוכיים, שבהם לומדים כ־3,500 תלמידים, ומפעלי יח"ם, שבהם עובדים כשלוש מאות פועלים. כל חבר כיתה צויד ברובה סער ללא כוונות מיוחדות ובלפחות חמש מחסניות,⁶ אפוד קרמי וקסדה. רבש"ץ הקיבוץ, ברוך כהן, שזכה לכינוי "השריף של מגן", מילא תפקיד מרכזי באבטחת הקיבוץ במשך כעשרים שנה. כהן הוביל תפיסה מחמירה לגבי האיומים, שכיתת הכוננות עשויה להתמודד איתם. כאשר עמדה הכיתה בפני הברירה בין הפקדת הנשקים של חברי כיתת הכוננות בנשקייה לבין המשך החזקתם בבתי החברים, התעקש כהן שחלק מחברי כיתת הכוננות ישמרו אצלם בבית את כלי הנשק הארוכים.⁷ בבניין הכוח של כיתת הכוננות הייתה

6 ריאיון עם ברוך כהן, רבש"ץ מגן, ותומר כהן, חבר כ"כ, על ידי רודוי חלוצי ואורי דותן, 16 באוקטובר 2024 (להלן: ריאיון ברוך כהן). כהן טען, שדאג שלוחמי כיתת הכוננות יחזיקו בשבע מחסניות.

7 ריאיון עם אייל צורף, סגן רבש"ץ שני, 19 ביוני 2024 (להלן: ריאיון אייל צורף).

ברוך כהן (יושב) במפגש ראשון עם התושבים במלון אנג'וי לאחר השיקום מפציעתו. (התקבל מאוסף אוהד דרזמן).

הנחת העבודה, שבכל זמן נתון שליש מהחברים אינם נמצאים בקיבוץ.⁸ לריכוז ענייני הביטחון היישובי היו שותפים שני סגני רבש"ץ ומפקד כיתת הכוננות.⁹ כיתת הכוננות תורגלה יומיים בשנה.¹⁰ תרחיש ייחוס היה חדירה של מחבלים ליישוב והשתלטות על בית אחד, כאשר על כיתת הכוננות הוטלה המשימה של "הקפאת" המצב והמתנה להגעת כוחות הצבא תוך זמן קצר. הכיתה תורגלה בלחימה בשטח בנוי ובירי לטווח קצר. בזמן חירום, כחלק מלקחי מבצע "צוק איתן", תוכנן עיבוי של מערך ההגנה של הקיבוץ על ידי מחלקה מגדוד מילואים של החטיבה הדרומית.¹¹ כשנה לפני המלחמה תרגל הגדוד את מפקדיו בתרחיש כיבוש מגן.¹²

8 ריאיון דרזמן.

9 סגנו הראשון של כהן היה אוהד דרזמן וסגנו השני אייל צורף. מפקד הכיתה היה עידו יקיר.

10 הרבש"ץ וסגניו תורגלו ארבעה ימים בשנה.

11 ריאיון דרזמן; ריאיון עם מ"מ מגדוד המילואים של החטיבה הדרומית, על ידי נגה לינדשטראוס, 11 במאי 2024 (להלן: **ריאיון מ"מ**).

12 ריאיון עם נדב רוט, חבר כ"כ, על ידי יוסי קורן ואורי אזולאי, 5 בנובמבר 2023 (להלן: **ריאיון רוט**); **ריאיון מ"מ**.

כוחות צה"ל שנועדו להגן על מגן

קיבוץ מגן נמצא בגזרת הפלוגה הדרומית של הגדוד הצפוני של החטיבה המרחבית הדרומית באוגדת עזה. באותה העת נתפסה הגזרה על ידי גדוד 51 מחטיבת גולני בפקוד סא"ל מ', והקיבוץ נמצא בתחום האחריות של פלוגה ג', אשר בסיסה היה במחנה מו"פ דרום. בבוקר 7 באוקטובר, הכוחות הניידיים שעמדו לרשות הפלוגה היו חפ"ק מפקד הגזרה סמ"פ ג', סגן עומר וולף (על גבי רכב ממוגן מסוג 'דוד'), שני רכבי סיור (גם כן מסוג 'דוד'), רכב סוואנה נושא צוות לוחמים, צק"ם (צוות קרב מחלקתי) בית לבן, שכלל שני טנקים: טנק 3 וטנק 33' ונגמ"ש מסוג נמר. כוח נוסף שהיה בגזרה באותו בוקר היה רכב מסוג 'האמר' נושא משגר טילי 'גיל' מפלוגת העתודה הגדודית. כל הכוחות האלו לא סייעו במישרין להדיפת המחבלים מהקיבוץ בבוקר 7 באוקטובר.¹³

פרוץ התקפת המחבלים

ערב שבת 6 באוקטובר היה ערב חג שמחת תורה שגרתי לחלוטין. באותו הערב תכננו מספר ילדים והורים לישון במדשאות הקיבוץ, אולם התוכנית התבטלה ברגע האחרון.¹⁴ חבר כיתת הכוננות נדב רוט היה עסוק בהכנות למטס העפיפונים המסורתי. רוב חברי כיתת הכוננות היו בקיבוץ במהלך החג.

בשעה 06:29 לערך החל חמאס בירי תלול מסלול עצים לעבר יעדים רבים בישראל. בדרום גזרת כיסופים שוגר עיקר הירי הארטילרי לעבר מחנה מו"פ דרום, הנמצא ממערב לקיבוץ, ולעבר מחנה בית לבן בין נירים ולניר עוז. חלק קטן יחסית מהירי נורה לעבר הקיבוץ וסביבותיו.¹⁵ בחסות ירי זה התקדם הגל הראשון של מחבלי חמאס לאורך החזית, חיבל בגדר המערכת בנקודות רבות וחצה אותה. בכללם התקדם כוח, שעיקרו מחלקה בת 20-30 מחבלים, מחטיבת חאן יונס, לעבר קיבוץ מגן. בשעה 06:46 חצו מחבלי החמאס מגדוד המזרחיות של חטיבת חאן יונס את גדר המערכת באזור קו דיווח 179 והתקדמו לעבר הקיבוץ על ציר המוביל מהמכשול לקיבוץ – כביש שדות צר העובר מדרום

¹³ צוות טנק 3 נפגעו בקו דיווח 178 ליד המכשול מול ניר עוז ליד הכביש המוביל למגן - נכון לנובמבר 2024: מפקד סגן עומר נאוטרה ז"ל חלל חטוף; סמל נמרוד כהן חטוף; סמל שקד דהן ז"ל חלל חטוף; סמל עוז דניאל ז"ל חלל חטוף. צוות חפ"ק סמ"פ נפגעו בקרב ליד מחנה בית לבן בשעה 07:18: סרן עומר וולף ז"ל; מארו אלם ז"ל; שלו דגן ז"ל; איתי זרביב.

¹⁴ ריאיון דרזמן.

¹⁵ קיבוץ מגן וסביבתו ספגו כ-35 פריטי תמ"ס, מהם יותר מ-15 בשעה הראשונה לחימה.

לקיבוץ ניר עוז. משימת מחלקת הנח'בה שנעה למגן הייתה: "תקיפת קיבוץ מגן במטרה לגרום לאבדות בנפש, לקיחת בני ערובה והתמקמות בפנים עד לפרסום פקודה אחרת".

בשעה 06:34, בשל עוצמת הירי החריגה, הודיע איסי שמש, ראש צוות החירום היישובי, לתושבי הקיבוץ בהודעת ווטסאפ: "אנחנו באירוע חמור וחסר תקדים. יש לנעול דלתות הבתים ולהיכנס מיידית למרחב מוגן. הגיפו מיידית את חלון המתכת וסגרו את חלון הממ"ד ואת דלת הממ"ד".¹⁶ התושבים, שהיו מורגלים בהתגוננות מפני ירי תמ"ס (תלול מסלול), נכנסו למרחבים הממוגנים, אולם המטחים היו רבים יותר מכפי שהורגלו. באותו הזמן יצא הרבש"ץ כהן אל גבעת השיח' בשביל לצפות במתרחש.¹⁷ בדרכו נפגש עם ערן צורף, חבר כיתת הכוננות, והורה לו ללבוש אפוד כדי להגן על עצמו מנפילת תמ"ס. צורף החליט שאין טעם להסתובב עם אפוד בלי נשק, ועל כן חזר חמוש לגבעה עוד לפני שנצפה המחבל הראשון. בשעה 06:40 הייתה הפוגה מירי התמ"ס, אך את שאון הארטילריה החליף ירי נק"ל (נשק קל) בלתי פוסק מכיוון מערב.

צילום מסך של מצלמת אבטחה של שער יח"ם המתעד את הכביש מדרום לגדרות הקיבוץ. שני אופנועים עם ארבעה מחבלים עוברים בשעה 07:10 סמוך לקיבוץ. (התקבל מאוסף אוהד דרזמן).

¹⁶ קבוצת ווטסאפ ביטחון; **ריאיון עם איסי שמש, ראש צח"י מגן**, על ידי נגה לינדנשטראוס, 12 במאי 2024 (להלן: **ריאיון שמש**). אלה היו הוראות חריגות, והן ניתנו בגלל המטחים שהיו רבים יותר מהרגיל ומשום ששמע גם ירי נק"ל.

¹⁷ **ריאיון ברוך כהן**.

בשעה 07:03 שאל סגן הרבש"ץ אוהד דרזמן את קבוצת כיתת הכוננות בווטסאפ, מי נמצא במגן ולמי יש נשק בביתו.¹⁸ התברר לו כי שבעה חברי כיתת הכוננות היו חמושים בביתם, ועשרה חברים נוספים היו בקיבוץ, אך כלי נשקם היו בנשקייה. נוסף על כך הצטרף לכיתה לוחם חמוש בחופשה. דרזמן עדכן במצב את אייל צורף, סגן הרבש"ץ השני, וביקש שיקפיץ את אחיו¹⁹ בני הקיבוץ עם נשקם. חבר כיתת הכוננות אופיר ירון ענה "לא בקיבוץ, בלי נשק", ויצא בנסיעה מהמרכז למגן.

בשעה 07:10 לערך, עוד בטרם נפרסו חברי כיתת הכוננות בקיבוץ, התקשר קב"ט יח"ם חיים נחשוני אל הרבש"ץ כהן. נחשוני דיווח לו שזיהה במצלמות האבטחה של המפעל מחבלים רכובים על גבי אופנועים בכביש שבין המפעל ליישוב.²⁰ כהן יצא למרדף בעקבותיהם מבלי שעדכן איש על חדירת המחבלים או על יציאתו מהקיבוץ. הוא רדף אחריהם עד לאזור פארק אשכול על כביש 241. שם פגע באחד מהאופנועים ובמחבל. אז קיבל שיחה מאילן אייזקסון,²¹ קב"ט המועצה האזורית אשכול.²² אייזקסון ביקש מכהן את נשקו האישי שהיה מופקד בנשקיית הקיבוץ. בעקבות השיחה חזר כהן אל הקיבוץ.

בשעה 07:24 הורה דרזמן, סגן הרבש"ץ, לכלל חברי כיתת הכוננות לאסוף את נשקיהם מהנשקייה ולהתרכז בחמ"ל. דקה לאחר מכן, בשיחה שערך עם חבר כיתת הכוננות ערן צורף, נודע לו על שיירה 'הזויה', כדברי צורף, המתקרבת למגן.²³ דרזמן רץ עם חבר כיתה נוסף מהחמ"ל אל גבעת השיח', אליה הגיע בשעה 07:30 לערך. שם הבחין בכשלושים חמושים עם אפודים מתקרבים ליישוב בטור מסודר, הכולל שני טנדרים באמצע וטורים של צועדים בכל צד. שלושת חברי הכיתה לא הבינו עדיין שמדובר בכוח עוין. דרזמן העריך, כי יכול להיות שמדובר בכוחות מיוחדים ולכן לא ירה לעברם. רק כשראה אופנועים מתקרבים ליישוב הבין שמדובר במחבלים.²⁴

18 ריאיון שמש; עדות 710, עדות שגיא ארד, תאריך לא ידוע (להלן: עדות ארד).

19 יואב וערן.

20 זיהוי המחבלים נעשה מביתו של נחשוני באמצעות הטלפון הנייד.

21 ריאיון עם אילן אייזקסון, קב"ט מועצה אזורית אשכול, על ידי מוטי עובד ויובל שילה, 29 בנובמבר 2023.

22 ריאיון דרזמן; ביציאה מהקיבוץ פגש כהן באפרים גלסברג, חבר כיתת הכוננות, והעביר לו את המפתח (היחיד) לנשקייה.

23 ריאיון דרזמן.

24 עדות ארד.

בשעה 07:32 לערך הניחו המחבלים מטעני חבלה ופוצצו את הגדר.²⁵ מרגע זה פתחו חברי כיתת הכוננות באש לעבר עננת העשן שאפפה את המחבלים. בשעה 07:38, במהלך חילופי האש, דיווח דרזמן בווטסאפ: "יש מחבלים ביישוב. חוזרים מול השיח". המרחק בין המחבלים לחברי כיתת הכוננות בגבעת שיח' נוראן היה כ-250 מטר. חלק מהמחבלים נכנסו כמה עשרות מטרים לתוך הקיבוץ ונשכבו מאחורי תלוליות עפר ומחסות. זמן קצר לאחר מכן פרצו המחבלים דרך הגדר. הם עשו זאת בליווי טנדר, כששאר כלי הרכב נותרים מחוץ לקיבוץ. נראה שפרצו כעשרים-שלושים מחבלים. הם היו חמושים ברובי סער, במקלעים מסוג פִּי־קִי, במטולי אֶר־פִּי־גִי, רימוני יד, חומרי חבלה ומטול אֶס־אִי־7 כנגד מטוסים. כוח המחבלים נפרס במרחק של כ-150 מ' מכל צד של הפרצה, ירה לתוך הקיבוץ וניסה לטפס במעלה הגבעה ולהתקרב לעבר בתי התושבים בשכונה החדשה.

הלחימה בשטח הקיבוץ

חילופי האש בשטח הקיבוץ נערכו מהשעה 07:30 ועד השעה 11:00 לכל המאוחר. הלחימה נערכה בשני מוקדים עיקריים: 'תא הלחימה העליון' (גבעת השיח' ומורדותיה המערביים), שבו פעלו (לכל היותר) שבעה חברים מכיתת הכוננות. הם נפרסו (1) באזור השכונה החדשה; (2) בעמדת שיח' נוראן; (3) ובעמדת 'המגלשות של נדב'.²⁶ 'תא הלחימה התחתון', שבו פעלו לכל היותר כעשרה חברים מכיתת הכוננות ותושבים חמושים נוספים, והם לחמו מאזור (4) 'החצר של יורה' ומגגות הבתים הקרובים למחבלים.²⁷

עם תחילת חילופי האש היו על גבעת השיח' שלושה חברים מכיתת הכוננות: אוהד דרזמן, ערן צורף ושגיא ארד.²⁸ הם ירו לעבר המחבלים, בלמו את התקדמותם בשטח הקיבוץ ואלצו אותם לחפש עמדות ומחסות. בד בבד המשיכו סגני הרבש"ץ לידע את חברי כיתת הכוננות על התקפת המחבלים.

²⁵ על פי ריאיון דרזמן, אלה היו שני מטענים ארוכים וגמישים, שנתלו על גדר הקיבוץ בין שני עמודי תמיכה במרווח של שני מטר. מהמטענים יצא עשן לבן רב מאוד, והוא התפזר רק אחרי כשלוש דקות.

²⁶ שמות הלוחמים: אוהד דרזמן (סגן רבש"ץ), תומר כהן, ענבל כספי, ריף כרמין, ערן צורף, יאיר בר לב, עידו יקיר. המונחים תא הלחימה העליון ותא הלחימה התחתון לא שימשו בזמן אמת, אלא משמשים את תיאור הקרב בדיעבד.

²⁷ שמות הלוחמים: שגיא ארד, עידו יקיר, יאיר בר לב, ר"צ, אייל צורף (סגן הרבש"ץ), אבי פליישר ז"ל, נדב רוט, אוהד דרזמן, שני כספי, דרור רגב, ברוך כהן, מנואל רמוצו (מנו).

²⁸ עדות ארד.

שיחת טלפון של דרזמן עם חבר כיתת הכוננות אבי פליישר הסתכמה במשפט: "אבי, יש לך מחבלים מול הבית שלך. צא, תגן על הבית שלך".²⁹ דקות לאחר פריצת הגדר התאספו באזור תא הלחימה התחתון שלושה חברים מכיתת הכוננות: נדב רוט, מנואל רמוצו (מנו) ודקל אגמי.³⁰ אף שרוט ידע על התקפת המחבלים, הוא חשש שהחמושים שלפניו הם בעצם חיילים מיחידה מיוחדת כלשהי, אז הוא צעק לעברם "צבא? צה"ל?". המחבלים הגיבו בירי.³¹ השלושה תפסו עמדות באזור ה'חצר של יורה' ופתחו באש. בד בבד נשלחו חברים נוספים מכיתת הכוננות לעבות את עמדות הלחימה. כוח נשלח גם לעבר השכונה החדשה, למקרה שהמחבלים ינסו לפרוץ לכיוון צפון.³² בתא הלחימה התחתון התמקם אייל צורף על גג ממ"ד של בית, משם הצליח לזהות מחבלים שתפסו מחסה מאחורי תלוליות עפר וצמחייה.³³ יחד עם חברי כיתה נוספים לציודו הגדירו הלוחמים את הכביש התוחם את השכונה ממערב כקו בלימה. הם דקלמו לעצמם בכמעין סיסמה את האמרה: "המחבלים לא חוצים את הכביש", וחזרו עליה פעמים רבות במהלך היום.

תרשים הלחימה בקיבוץ מגן – אתרים עיקריים בקרב.

29 ריאיון דרזמן.

30 גל כרמיאלי ואייל צורף, סרט סיפור קרב מגן, 12 במאי 2024.

31 ריאיון רוט.

32 עדות ארד.

33 עדות אייל צורף.

עם חזרתו לקיבוץ הגיע הרבש"ץ, ברוך כהן, בשעה 07:35 אל אזור גבעת השיח'. הוא הבחין בחילופי האש והחליט לנסות לדרוס את המחבלים (נקודה מס' 6 בתרשים הלחימה בקיבוץ מגן בעמוד 209). מעט לאחר מכן הוא החל להתקדם עם הרכב במורד המערבי לעבר המחבלים, אך לא הצליח לדרוס אותם, כיוון שהם היו רחוקים ורכבו נפגע מירי מחבלים בחצי הדרך. במהלך נסיעתו ירה, לדבריו, באקדח לעבר המחבלים. המחבלים הגיבו באש, פגעו ברכב ופצעו את הרבש"ץ. הרכב הפסיק לפעול והתדרדר דרומה לעבר תא הלחימה התחתון.³⁴ בתחילה רץ מאחורי הרכב בנו תומר כהן, שהיה גם הוא חבר כיתת הכוננות. תומר נתקל גם הוא בירי, נסוג והתמקם בעמדת השיח'.

שמשת רכב הביטחון של הרבש"ץ לאחר הקרב. (התקבל מאוסף אוהד דרזמן).

בשעה 07:38 הבחינו חברי כיתת הכוננות מתא הלחימה התחתון, שרכבו של כהן נעצר במרחק של כעשרים מטר לפניהם. כהן יצא פצוע מהרכב וזעק לעזרה. דקל אגמי ומנואל רצו לעברו. דקל הניח לו חוסם עורקים (cat). באותה העת נורה אר-פיג'י לחלקו האחרון של הרכב. בשעה 07:41 אבי פליישר רץ גם

34 ריאיון ברוך כהן.

הוא לסייע, נפגע מירי, אך הצליח לחזור לכיוון החממות של יורה. נדב רוט משך את כהן לאחור, אך לא הצליח להרחיק אותו מהרכב. בשלב זה נורה אָר־פִּי־ג'י לעבר הממ"ד שעליו היה אייל צורף. הפיצוץ הימם חלק מחברי הכיתה והפסיק את מאמצי החילוץ. רסיס מאָר־פִּי־ג'י נוסף פגע בשעה 07:56 בידו של נדב רוט, שחיפש מסתור בתוך מתלי כביסה סמוכים, מאחורי ערמת לוחות עץ דקים (לייסטים).³⁵ בשעה 08:00 התקשר פליישר לדרזמן, ואמר לו "אוהד נפגעת". מעט לאחר מכן הבין דרזמן שבתא הלחימה התחתון יש שלושה פצועים: פליישר, כהן, ורוט.³⁶ בשעה 08:30 לערך יזמו ר"צ ועידו יקיר התקפה על המחבלים מהאגף. הם עברו את הכביש לכיוון מערב, פתחו באש מטווח קרוב על המחבלים, חיסלו אחד מהם, אך נסוגו מכיוון שבנשקו של ר"צ היה מעצור.³⁷

בשלב זה העריך דרזמן, כי התקדמות המחבלים לכיוון מערב נבלמת על ידי עמדת השיח', ונראה שהלחימה בתא הלחימה התחתון חזקה יותר. במהלך חילופי האש הבחינו הלוחמים כי המחבלים לא השתמשו בטכניקות בסיסיות כגון רתק ואיגוף, למרות שהיו מצוידים במקלעים. לעומת זאת, כיתת הכוננות שהייתה בנחיתות מספרית, הצליחה לייצר התנגדות רציפה לאורך כל קו המגע – "איפה שהם פונים יש מישור, הם לא יודעים שאנחנו רק אחד".³⁸ על כן, הנחיית דרזמן לכיתת הכוננות הייתה לנהל קרב בלימה מבלי לצאת ממחסות, לא לבזבז תחמושת ולא לרדוף אחרי מחבלים שברחו.³⁹ בשלב זה החלה להיגמר התחמושת ללוחמים, ודרזמן שלח את יובל אביעד אל החמ"ל לצורך אספקת תחמושת לעמדות הלחימה.

במשך זמן נותרה סוגיית הפצועים ללא מענה. כהן ופליישר איבדו דם רב ונזקקו בדחיפות לפינוי ולטיפול רפואי. בשעה 08:35 לערך חולצו כהן ופליישר לאחור על ידי ר"צ ושגיב ארד. זה ירד מהמפלס העליון לתחתון לפני השעה 08:00.⁴⁰ בשעה 09:15 לערך הגיע דרזמן ביחד עם ריף כרמין, חובש בהכשרתו, לתא הלחימה התחתון, רץ לרכב הרבש"ץ כדי לחפש שם

35 ריאיון רוט.

36 ריאיון דרזמן.

37 עדות אייל צורף.

38 ריאיון דרזמן.

39 כיתת כוננות, ווטסאפ.

40 ריאיון דרזמן.

אלונקה, אך זו לא נמצאה. באותה עת השתרר שקט בתא הלחימה התחתון, והדבר היחיד שנשמע היה חריקת מגבי הרכב של כהן. לפתע הגיעה ד"ר שני כספי תושבת הקיבוץ. כמה דקות לאחר מכן הגיע גם הרופא ד"ר דורון גל.⁴¹ הוא הביא איתו ערכת טיפול רפואי. שניהם היו לא חמושים וללא ציוד מגן. נמצא ברזנט ובאמצעותו פינו חברי כיתת הכוננות את פליישר לביתו של אחד מתושבי הקיבוץ. בזמן שהם פינו את כהן, הבחינו חברי כיתת הכוננות במכונית לא מוכרת המתקדמת אליהם, וכמעט פתחו עליה בירי.⁴² היה זה רכבה של משפחת ד"ר כספי, נהוג בידי בעלה, ששימש כרכב חילוץ. חברי כיתת הכוננות העלו את פליישר ואת כהן על הרכב. בתוכו היו שני הרופאים והחובש ריף, שהחזיק שתי אינפוזיות.⁴³ לפני שיצאו לדרכם בשעה 09:50, התייעצה ד"ר כספי עם מד"א לגבי נתיבי הפינוי, והוחלט לפנות את הפצועים דרך צומת גבולות אל רביבים. שם בשעה 10:32 הועלו כהן ופליישר על מסוק. אבי פליישר לא שרד את המסע אל בית החולים. הפצוע השלישי, נדב רוט, פונה בשלב מאוחר יותר באמצעות אמבולנס.⁴⁴

סיום הקרב ונסיגת המחבלים

משעה 09:00 לערך הפסיקו ניסיונות החדירה של מחבלי החמאס. מחבלים נוספים נראו נעים חזרה לעזה דרך הכביש שבין הקיבוץ לבין יח"ם.⁴⁵ משנראה שהתקפת האויב נבלמה, ניסה דרזמן לעבור מלחימה לעיסוק בהערכת המצב ובהפעלת הלוחמים שלו. קודם כול התקשר לחמ"ל גדוד כיסופים על מנת להזעיק עזרה, אולם הסמב"צית שם ענתה לו: "תכיר שזה בכל הגזרה". בתום הקרב נותרו בקיבוץ שתי גופות מחבלים, טנדר ואמצעי לחימה רבים, שכללו: כמות רבה של רימונים, רדיו, ומקלעי פִּי-קֵיי.⁴⁶

בשעה 09:00 הגיעו יותר מעשרים אופנועים מכיוון ניר עוז, כשעל כל אופנוע שני מחבלים. האופנועים לא ניסו להיכנס למגן דרך הפרצה אלא נסעו על

41 ריאיון דרזמן.

42 עדות ארד.

43 ברכב הפינוי היו דרור רגב (נהג), שני כספי (רופאה), דורון גל (רופא) ושני הפצועים.

44 עדות ארד. הפצועים הגיעו לאזור רביבים והועלו על מסוק. פליישר נפטר במהלך הטיסה אל בית החולים.

45 שם.

46 ריאיון שמש.

הציר שבין מפעלי מעון למגן לכיוון כביש 232.⁴⁷ דרזמן חשש מניסיונות חדירה נוספים בייחוד דרך השער הדרומי, שלא ננעל בימי שבת. הוא ידע שהם יתקשו לבלום מתקפה משני מוקדים, לכן החליט לשלוח שני חברי כיתת כוננות להגנה על השער הדרומי של הקיבוץ.⁴⁸ אולם לבסוף התברר, כי אלו לא ניסו כלל לחדור אל תוך הקיבוץ, למרות שבשלב מסוים הגיעו כמה מחבלים לשער וירו דרכו לתוך הקיבוץ.

בשעה 10:20 דיווח דקל אגמי בקבוצת הווטסאפ על כלי רכב נוסף של מחבלים שהגיע מכיוון ניר עוז.⁴⁹ המחבלים נסעו הלך ושוב בין ניר עוז למגן, ירו לעבר הקיבוץ מהציר ההיקפי, אך לא ניסו לחדור אליו.⁵⁰ בשעה 10:40 בערך נורה תמ"ס שנועד, על פי הערכות, לחפות על נסיגת המחבלים. כמה דקות מאוחר יותר ניתנה לכוח המחבלים במגן פקודה לסגת, וזו הושלמה בשעה 11:00.

טנק נוסע סמוך לקיבוץ מגן. ככל הנראה מדובר בטנק של סרן ב'. (תמונות מכיתת הכוננות של קיבוץ מגן נאספו על ידי אוהד דרזמן, צולם ב-7 באוקטובר 2023).

47 כך עולה מסרטוני מצלמות האבטחה של יח"ם ומכמה ראיונות שונים.

48 ריאיון דרזמן.

49 כיתת כוננות, ווטסאפ.

50 ריאיון ברוך כהן.

בשעה 11:15 לערך הגיעו לאזור קיבוץ מגן שני טנקים – טנק מ"פ ו' מגדוד 77 בפיקודו של סרן ב' ששימש כעתודה חטיבתית וטנק 33' מצק"ם בית לבן. הטנק של ב' עבר סמוך לגדרות הקיבוץ בדרכו מזרחה. טנק 33' היה פגוע, והיו בו באותו זמן שלושה אנשי צוות, שאחד מהם מפקד טנק פצוע. הטנק נותר מושבת בדרום-מערב הקיבוץ, באזור בית הקברות, עד שעות הערב. אז פונה המפקד לטיפול רפואי, ושני אנשי הצוות הנותרים הצטרפו לכוח החי"ר שהיה באותה העת בקיבוץ.

הגעת כוחות צה"ל, תגבור וסריקת הישוב

בשעה 12:00 הגיע למרחב החטיבה הדרומית כוח מיחידת אגוז שהיה מיועד לחבור אל הקיבוץ. אולם לבסוף הפנתה אותו החטיבה הדרומית לניר עוז. ההחלטה על שילוחו לניר עוז התקבלה על ידי מזכיר קיבוץ מגן, סא"ל (במיל') ג'. הוא שימש באותו הזמן כמנהל הלחימה בחמ"ל החטיבה הדרומית, ולאחר קריסת מערך הפיקוד והשליטה של החטיבה הדרומית פיקד בפועל על הגזרה במשך מספר שעות. על החלטה זו העיד ג' כאחת ההחלטות הקשות שקיבל במהלך היום:

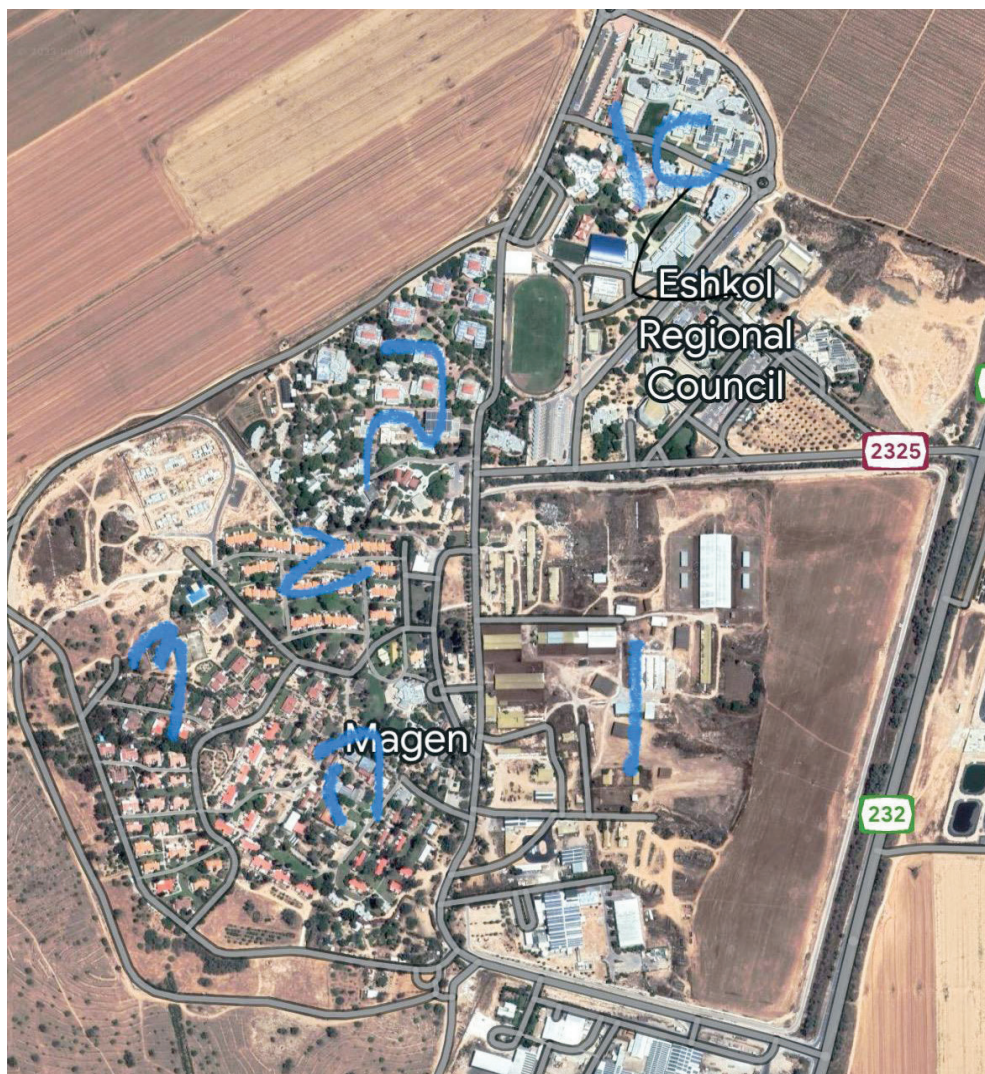
אני יודע מקבוצת ווטסאפ. אני מבין שהלחימה פה בשליטה, אני מקווה שאני מבין שהלחימה בשליטה. החלטה נוראית זאת הייתה, בסוף אני לוקח כוחות מהבית שלי, התפללתי שמה שאני יודע נכון, והעברתי עוד כוח לניר עוז.⁵¹

כוחות צבא הגיעו לקיבוץ לאחר שוך הלחימה והחלו לערוך בו סריקות. הכוח הראשון שחבר אל הקיבוץ היה כוח בן כעשרים לוחמים מפלוגת הכשרות של יחידת אגוז בפיקודו של סרן ב'. כוח זה עשה את דרכו ממתקן אדם, שם שהה בבוקר 7 באוקטובר, וחבר אל כיתת הכוננות בשעה 13:30.⁵² לאחר הגעתו רוכזו רוב חברי כיתת הכוננות והחיילים בחדר האוכל לארגון הסריקות. הקיבוץ חולק לגזרות, וכל גזרה נסרקה על ידי החיילים בליווי חברים מכיתת הכוננות. במהלך הסריקות הונחו התושבים להישאר בבתיהם.⁵³ סריקות הקיבוץ הסתיימו בשעה 19:30, ובשעה 20:00 הוכרז כי הסתיים הזיכוי

51 ריאיון ג'.

52 ריאיון עם סרן ב', מ"פ הכשרות אגוז, על ידי נגה לינדשטראוס, 3 ביוני 2024.

53 ריאיון שמש.

תרשים חלוקת שכונות לסריקה. (התקבל מסרן ב').

הראשוני של היישוב.⁵⁴ בשעה 19:30 הגיע לקיבוץ כוח של כ-70 לוחמים מיחידת מגלן מילואים והצטרף להגנת היישוב. בהמשך הצטרפה לכוחות במגן, מחלקה מגדוד המילואים של החטיבה הדרומית.

54 כיתת כוננות, ווטסאפ.

בשעה 22:00, לאחר כ־15 שעות רצופות של לחימה, סריקה ופעילות מבצעית, פוזרו חברי כיתת הכוננות לבתיהם, וזכו לשהות לצד בני משפחותיהם, שנותרו רוב היום במרחבים המוגנים וניזונו מידיעות חלקיות על הנעשה בקיבוץ.⁵⁵ חברי כיתת הכוננות והחיילים הוקפצו במהלך הלילה כמה פעמים כדי לשלול דיווחים על אירועים חשודים, אך לא נמצא דבר.

פעילות המחבלים מחוץ לקיבוץ מגן

מחבלי חמאס נוספים תקפו ב־7 באוקטובר אזרחים ויעדים בקרבת הקיבוץ: תחנת הדלק, מפעלי יח"ם וכלי רכב לאורך כביש 232. מעט לפני השעה 08:00 הגיע טנדר מחבלים אל אזור מפעלי יח"ם. באותה עת היו במתחם כמה שומרים לא חמושים, כמה פועלים זרים ושני אזרחים שהגיעו למתחם לאחר שברחו מ'מסיבת הנובה'.⁵⁶ המחבלים פרקו מהטנדר, שווחו עם השומר מיכאל אוסטרובסקי ולאחר מכן ירו בו מטווח אפס. הם שוטטו במתחם אך לא הצליחו למצוא קורבנות נוספים.⁵⁷ בשעות הבוקר נפגע אחד המפעלים במתחם מירי תמ"ס ופרצה בו שריפה. השריפה נמשכה ימים וכובתה רק לאחר שהתקרבה לכיוון תחנת הדלק.⁵⁸ גופתו של אוסטרובסקי נמצאה רק בהמשך השבוע במהלך סריקות במפעל.⁵⁹ יעד נוסף שהותקף בקרבת הקיבוץ היה תחנת הדלק פז, הנמצאת מחוץ לקיבוץ על כביש 232. אל התחנה הגיעו כמה מחבלים. שבעה מהם נכנסו לתחנה, בזזו אותה וחילשו קורבנות. שני עובדי התחנה, בר נחמני ואוסמה אלבחירי, התחבאו במחסן פנימי וניצלו.⁶⁰

אירוע אחר היה על כביש 232 במרחק כחמש מאות מטר מצפון לקיבוץ. חבר כיתת הכוננות אופיר ירון ז"ל היה בדרכו לקיבוץ מגן ללא נשק. בשעה

55 ריאיון דרזמן.

56 ריאיון נחשוני.

57 מאגר סרטונים נתיבי ישראל. בשעה 08:34 נצפה במצלמות נתיבי ישראל בצומת מעון עשן המתמר מאזור יח"ם.

58 ריאיון נחשוני.

59 ריאיון מ"מ מגדוד המילואים של החטיבה הדרומית – המרואיין אינו זוכר אם הגופה נמצאה ביום שני (9 באוקטובר) או ביום שלישי.

60 מתן צורי, "שעה וחצי במחסן הקירור, ב־7/10: תחנת הדלק נפתחה מחדש, עם העובדים שניצלו", ynet, 6 פברואר 2024.

10:00 דיבר עם משפחתו בטלפון בפעם האחרונה. הוא נורה על ידי מחבלים בקרבת הקיבוץ. בסריקות שנערכו באותו הערב נמצא רכבו מחורר מכדורים, עם כתמי דם וחגורת הבטיחות חתוכה, אך ירון ז"ל לא נמצא בתוכו. עקב כך הוא הוכרז כנעדר. גופתו נמצאה שישה ימים לאחר מכן.⁶¹

סיכום

הלחימה בקיבוץ מגן היא דוגמה לניצול מרבי של יתרונותיו של כוח כוננות יישובי. מבחינת ההכנות המוקדמות למתקפה (בניין הכוח), נראה שהקיבוץ נערך היטב. כיתת הכוננות הייתה גדולה, מאומנת ומגובשת. הקיבוץ היה מוקף בעמדות הגנה, שהוצבו תוך ניצול תוואי הקרקע והקנו למגן יתרון. מבחינת הפעלת הכוח, כיתת הכוננות הופעלה במהירות יחסית והצליחה לבלום בכוחות קטנים את התקדמות האויב. במהלך המתקפה ניצלו חברי הכיתה את ההיכרות המוקדמת ביניהם ואת דרכי התקשורת המשותפות. אלו היו כלים חשובים בניהול לחימה, בהעברת מידע בין חברי הכיתה ובהסתייעות בתושבים נוספים למאמצי הבלימה, הטיפול הרפואי והפינוי. נראה כי נחישות חברי הכיתה, יוזמתם ההתקפית ופעולתם הכריעו את הקרב, והמערכה נוהלה על ידי סגני הרבש"ץ באופן מושכל. זאת על אף יציאתו של הרבש"ץ מהקיבוץ בפרוץ ההתקפה ולמרות פציעתו במהלכה. ניהול האוכלוסייה האזרחית בזמן האירוע על ידי צוות החירום היישובי מנע פגיעה באזרחים בידי האויב או בעקבות זיהוי שגוי של כוחותינו.

יחד עם זאת, נראה שהצלחתה של כיתת הכוננות נשענה לא רק על כישוריה והכנותיה אלא גם על מאפייני ההתקפה של האויב. ההגעה המאוחרת יחסית למגן, אפשרה התארגנות ראשונית של כיתת הכוננות ולהתמקמות צופה שהתריע על הגעת האויב. מחבלי חמאס פרצו ליישוב באזור שנשלט מגבעת השיח' וש אפשר לחברי כיתת כוננות יחידים לבלום את התקדמותם מזרחה. סביר שבשעת הפריצה הייתה השמש בעיניהם והקשתה על הלחימה, כיוון שתקפו ממערב למזרח בשעות הבוקר. הרחבת הלחימה לכיוון דרום, בין שנעשתה בעקבות הירי מגבעת השיח' ובין שלא, חשפה את אגף המחבלים לעמדות כוח המגן ופיצלה את הכוח התוקף. בחירתם של המחבלים לרכז את כל הכוח התוקף בנקודת פריצה אחת התבררה כשגיאה נוספת בניהול

61 הודעות צח"י ליישוב מגן, 7 באוקטובר 2023.

ההתקפה. אם בזמן שחברי כיתת הכוננות היו מרותקים למערב היישוב, היו המחבלים פורצים בנקודה נוספת, ייתכן שתוצאות ההתקפה היו שונות. נראה גם, כי הכוח התוקף חסר טכניקות לחימה בסיסיות, וניהול ההתקפה היה לוקה בחסר. מכך ניתן להעריך כיצד הדפה הכיתה כוח שהיה בעדיפות מספרית (ביחס משוער של כשניים שלושה תוקפים על כל מגן), בעל אמצעי לחימה עדיפים והיה היוזם והמפתיע.

נספח – חברי כיתת הכוננות, לוחמי הקיבוץ והצוות הרפואי קיבוץ מגן

צוות הרבש"ץ

ברוך כהן – רבש"ץ, בן 73 שירת כלוחם בחטיבת הצנחנים
אוהד דרזמן – סגן רבש"ץ, בן 53, שירת במשטרה צבאית
אייל צורף – סגן רבש"ץ, בן 55, שירת כלוחם ביחידה 669
איסי שמש – ראש צח"י, בן 64, שירת כלוחם בתותחנים

לוחמי כיתת הכוננות שהשתתפו בלחימה

עידו יקיר – מפקד הכיתה – בן 47, שירת כקצין חטיבת הנח"ל
אבי פליישר ז"ל
אפרים גלסברג, בן 73, שירת כלוחם בנח"ל.
יאיר ברלב, בן 53, שירת כלוחם בחטיבת הצנחנים
יואב צורף, בן 45, שירת כלוחם בהנדסה קרבית
ערן צורף, בן 54, שירת כלוחם ביחידת מורן
נדב רוט, בן 53, שירת כלוחם ביחידה 669
דקל אגמי, בן 41, שירת לוחם ביחידת דובדבן
מנואל קמוצ'ו, בן 35 שירת לוחם בחטיבת הנח"ל
ענבל כספי, בת 26, שירתה כלוחמת גדוד קרקל
שגיא ארד, בן 39, שירת כקצין בגדוד ארז
תומר כהן, בן 35, שירת כלוחם צמ"ה בהנדסה קרבית
תומר שצקי, בן 50, שירת במערך התחזוקה
אופיר ירון ז"ל נרצח בדרכו לקיבוץ

לוחמים מחברי הקיבוץ

ר"צ, בן 24, שירת כלוחם ביחידה משטרתית
ריף כרמין, בן 23, שירת כלוחם בחטיבת הצנחנים
אסף בבלי, בן 40, שירת כלוחם בסיירת צנחנים
אור ברנשטיין, בן 35, שירת כלוחם ביחידת מגלן
יובל אביעד, לוחם בנח"ל

הצוות הרפואי

ד"ר שני כספי-רגב, בת 34, שירת כקצינה בחיל המודיעין
ד"ר דורון גל, בן 38, שירת במודיעין
דרור רגב, שירת כלוחם בחיל האוויר